

Vlaanderen
is erfgoed

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

Vondstmelding aan de Wulvestraat in Geluveld
(Zonnebeke, West-Vlaanderen)

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

Brussel 2015

COLOFON

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

Een uitgave van Onroerend Erfgoed

Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid,

Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Published by the Flanders Heritage Agency

Scientific Institution of the Flemish Government,

Policy area Town and Country Planning, Housing Policy and Immovable Heritage

Verantwoordelijke uitgever: S. Vanblaere

Onroerend Erfgoed

Phoenixgebouw

Koning Albert II-laan 19 bus 5, B-1210 Brussel

tel.: +32(0)2 553 16 50, fax: +32(0)2 553 16 55

info@onroenderfgoed.be

www.onroenderfgoed.be

Dit werk wordt beschikbaar gemaakt onder de licentie Creative Commons Naamsvermelding-GelijkDelen 3.0 Unported. Bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/> om een kopie te zien van de licentie of stuur een brief naar Creative Commons, 444 Castro Street, Suite 900, Mountain View, California, 94041, USA.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported License.

To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/> or send a letter to Creative Commons, 444 Castro Street, Suite 900, Mountain View, California, 94041, USA.

ISSN 1371-4678

D/2015/6024/30

Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed.

Vondstmelding aan de Wulvestraat in Geluveld (Zonnebeke, West-Vlaanderen).

Terreinwerk & rapportage

**Marc Dewilde,
archeoloog**

**Kim Quintelier,
fysisch anthropoloog**

**Franky Wyffels,
veldtechnicus**

Vondstmelding aan de Wulvestraat in Geluveld (Zonnebeke, West-Vlaanderen).

Administratieve gegevens:

Provincie: West-Vlaanderen

Gemeente: Zonnebeke

Adres: Wulvestraat

Kadaster: Afdeling: 4de Afd.

Sectie: A

Perceel: 7Z7

Opgraving ☒

Prospectie ☐

Machtiging: 2012/537

Datum machtiging: 21/12/2012

Naam aanvrager: Dewilde Marc

Naam site: Wulvestraat

Lambertcoördinaten (Lambert 1972): X= 51260,707 Y= 171390,201

Inhoudsopgave

1 Inleiding	4
2 Ligging en bodemgesteldheid	5
3 Historische en archeologische informatie	6
4 Veldwerk	8
5 Besluit	23
6 Geraadpleegde literatuur	23

1 Inleiding

In 2012 startte De Watergroep met de aanleg van een nieuwe drinkwatertoevoerleiding van het pompstation van Menen naar het reservoir in Geluveld. Aangezien de leiding van ruim 11 km doorheen een gedeelte van de frontzone van de Eerste Wereldoorlog liep was het alleen maar wachten op de eerste vondstmelding. Het gebeurde al bij het begin in een private weg tussen de Meenseweg en de Wulvestraat. Toen bleek ook dat er al enkele eerdere vondsten waren gedaan (fig. 1).

Fig. 1 Graafwerken voor een nieuwe watertoevoerleiding.

Het was opnieuw Jan Decorte, intergemeentelijk archeoloog van Archeo7, die bij dit alles een bepalende rol speelde. Hij meldde de vondst op 19/12/2012.

Bij de afwikkeling van de vondstmelding werd in hoofdtoezichter Rudy Vanderdonck een bereidwillige bondgenoot gevonden om nieuwe vondsten te melden. Spijtig genoeg was NV Persijn, de uitvoerende firma, minder toeschietelijk. Omdat er ook menselijke resten aan te pas kwamen was de communicatie met de lokale politie Arro Ieper evenzeer belangrijk. Met Pedro Decrock en Luc Verweirder is ondertussen een perfecte samenwerking ontstaan. Finaal komen de menselijke resten terecht bij de Dienst Oorlogsgraven (IV-NIOOO¹), die na

¹ Instituut voor Veteranen – Nationaal Instituut voor Oorlogsinvaliden, Oud-strijders en Oorlogsslachtoffers

bepaling van de nationaliteit instaat voor de overdracht aan de betrokken instantie. Didier Pontzeele geeft ons daarbij de ruimte om het onderzoek gedegen te laten verlopen².

2 Ligging en bodemgesteldheid

Het terrein is kadastraal gekend als Zonnebeke, 4de Afdeling, Sectie A, 7Z7. Naderhand zijn ook op aanpalende percelen en in Geluveld-Tuinwijk nog vondsten gedaan.

De eerste vondsten kwamen aan het licht in een private weg tussen de Wulvestraat en de Meenseweg, parallel aan de Oude Kortrijkstraat ter hoogte van het huisnummer (Meensestraat) 43. De omgeving staat bekend als de Zandberg (fig. 2).

De vindplaats ligt in droge, lichte zandleemgrond, midden een complex matig droge tot matig natte zandleem.

We bevinden ons centraal op het plateau van Geluveld, net niet op het hoogste punt, dat op +62,5 m ligt.

Fig. 2 Lokalisatie van de vondsten

² Bij de vondst van menselijke resten moet de politie onverwijld verwittigd worden. Zij maken uit of het over een verdacht overlijden, dan wel een oorlogsslachtoffer gaat. In het laatste geval draagt de politie de resten over aan de Dienst Oorlogsgraven van het Ministerie van Defensie. Deze dienst bepaalt de nationaliteit van de betrokken gesneuvelde en zorgt er vervolgens voor dat de resten aan hun tegenhanger van het bewuste land overgedragen worden.

Als er bij een archeologische vondstmelding menselijke resten aan het licht komen krijgt het agentschap Onroerend Erfgoed ondertussen ruim de tijd om gedetailleerd onderzoek te doen en zo maximale informatie te verzamelen over de gesneuvelde in kwestie.

Ondertussen worden de meeste vondsten van menselijke resten in samenspraak met de politie en de Dienst Oorlogsgraven als archeologische vondstmelding afgehandeld.

3 Historische en archeologische informatie

De ‘groote’ oorlog is hier nooit ver uit de buurt. Bij de Britten stond de plek gedurende de hele oorlog trouwens bekend als Clapham Junction, wat een bekend station en kruispunt is in Londen. Hier kwamen immers de Meenseweg, de Oude Kortrijkstraat en de wegen naar Zillebeke en Wieltje (Sint-Jan) samen.

Na de 1ste Slag bij Ieper bevindt het terrein zich in de Britse achterlinies. Vlakbij, in Sanctuary Wood, had de Britse cavalerie rust gevonden³.

Na de 2de Slag en door de terreinwinst van de Duitsers kon hier de 2de Duitse linie geïnstalleerd worden, de Albrechtstellung.

Bij de uitbouw van de Duitse verdediging in de diepte werden vanaf 1916 ook opeenvolgende bunkerlinies uitgebouwd. Deze bunkers boden beschutting aan manschappen, waren bedoeld als mitrailleursnesten, als medische hulppost, of als ...

Na de oorlog zouden ze systematisch opgeruimd worden. Uitzonderlijk bleef vlakbij de locatie van de vondstmelding evenwel een mooi voorbeeld bewaard nl. Cryer Farm⁴. Deze half-ondergrondse bunker was vermoedelijk een hospitaalbunker. De schikking van de beschikbare ruimte en de ligging tussen 2 verbindingsloopgraven in wijst in die richting. Meer specifiek is hier sprake van de Meisengasse (Jap Avenue voor de Britten), die de vooruitgeschoven Höhenlinie met de eigenlijke Albrechtstellung verbindt (fig. 3). Noordelijker lag de Geyerweg (Jargon Drive). In de buurt lag ook een smalspoor, dat verbinding maakte met de tramlijn op de Meenseweg.

Bij het begin van de 3de Slag bij Ieper beantwoordde de Geallieerde terreinwinst hier niet aan de verwachtingen. De Duitsers boden immers hevige weerstand. Zo werd de Slag bij de Meenseweg tussen 20 en 25 augustus uitgevochten⁵. De hospitaalbunker t.h.v. Cryer Farm werd dan tijdelijk door de Duitsers tot een moeilijk in te nemen bolwerk omgebouwd. Op 15 september 1917 kon het 7de London Regiment o.l.v. luitenant B.N. Cryer na een goed voorbereide raid toch doorstoten. Bij een vergeefse Duitse tegenaanval op 16 september sneuvelde de luitenant. De Geallieerden “keerden” de bunker door de bestaande toegangen af te sluiten en een nieuwe te maken aan de veilige zijde (fig. 4 en 5).

De vondstmelding is in de Centrale Archeologische Inventaris opgenomen als ID162365, weliswaar onvolledig. De bewuste bunker (ID213576) is op 26 juli 2013 definitief als monument beschermd.

³ Dewilde & Wyffels 2012.

⁴ Vancoillie 2002, 312-14; Decoodt 2007, 29-30.

De bunker is door ABAF (Association for Battlefield Archaeology in Flanders) vrijgemaakt en ingetekend op 15-17/12/2001.

⁵ Het offensief was ook hier op 31 juli 1917 ingezet.

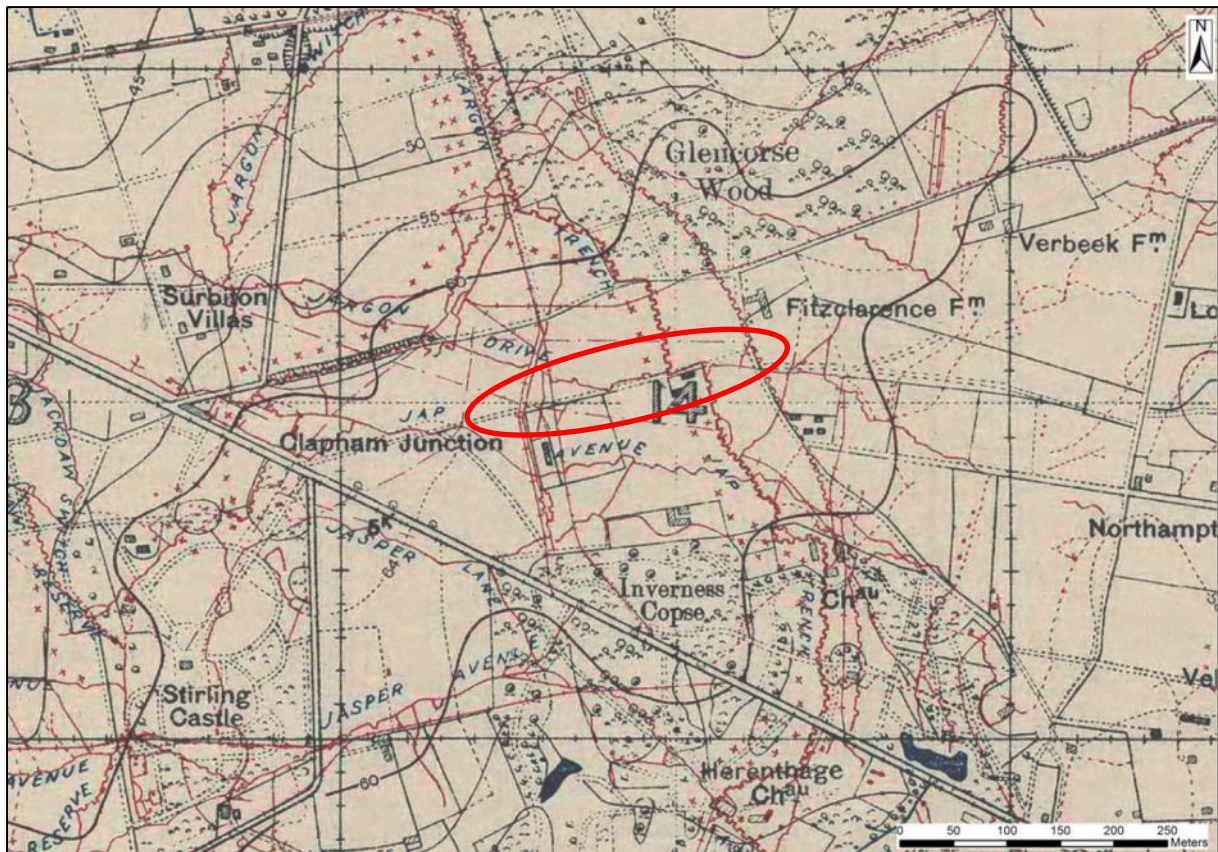

Fig. 3 3 Loopgravenkaart (14-09-1917)

Fig. 4 De ingang tot de bunker op de achtergrond.

Fig. 5 Ondergrondse bunker bij Cryer Farm

4 Veldwerk

Het eerste veldwerk (machtiging 2013/537) werd uitgevoerd op 21 december 2012 (fig.6,2). Voorafgaandelijk -op 17/12- had de politie al bepaalde vondsten meegenomen. Ook bleek dat twee weken eerder -eind november- ter hoogte van de Waterstraat, een kleine kilometer naar het oosten toe, een Brits soldaat gevonden was, opgehaald door de Ieperse politie en al overgedragen aan de Commonwealth War Graves Commission.

Fig. 6 Localisatie van de vondsten

In eerste instantie kon enkel een verstoorde situatie geregistreerd worden. Dit had duidelijk te maken met de vele beschietingen. Nadat zich plaatselijk een lineair spoor aftekende, werd verdiept en kwam een quasi ongeschonden veldgraf aan het licht.

In het bovenste, deels verstoord pakket stak verspreid menselijk bot, maar ook een bajonet en enkele andere concentraties van allerlei materiaal. In de mate van het mogelijke werden de vondsten bijeen gehouden. Een beperkte aflijning van een spoor -waarschijnlijk de hoek van een bijzetting- was daarbij belangrijk (fig. 7).

Fig. 7 Bajonet, allerlei bot, metaal en stof en een vingerkootje met een soldatenring.

Van de bajonet (Model 1889/05 nA⁶ Butcher) is het houten handvat vergaan. De ijzeren schede, waarop nog een restant van de lederen bevestiging aan de gordel merkbaar is, werd in 1915 in gebruik genomen.

Een opperarmbeen en ander bot -o.a. spaakbeenderen, ellepijpen, ribben, een wervel- van een bovenlichaam behoren vermoedelijk tot één individu. Merkwaardig is ook een vingerkootje waarrond een ring zat. Uit het antropologisch onderzoek blijkt dat dit individu minstens 18 jaar was.

Op de knop van de ring -gegoten, aluminium- zijn de letters a en o, in elkaar verstrengeld, gegraveerd. De initialen van de gesneuvelde? Aan weerszijden hiervan komt het cijfer 108 voor (fig. 8). Daarnaast zijn nog een anilinepotlood met koperen omhulsel en afdekkapje

⁶ Neuer Art d.w.z. met zaagblad op de rug. Om humanitaire redenen verboden in 1917.

gevonden en een fragment van een kam⁷. Tot de uitrusting behoren een fragment van een epaulet, waaraan een knoop met cijfer 8⁸ bevestigd is, een lederen riempje met knoopsgat van een bretel, een gesp en restant van de lederen riem⁹, een ijzeren gespje van de sluiting van een veldfles M1907, een fragment van een linkerschoen met spijkerzool en een dubbele klinknagel, die deel uitmaakte van de achterzijde van een kogeltas M1909. Ook zijn er ringen en een knoop van een dekzeil en een fragment van de koolstoffilter van een gasmasker aangetroffen (fig.9).

Fig. 8 Soldatenring (a en o, 108)

⁷ Op de ene zijde is <GLORIA> te lezen, op de andere ...ANNOV.GUMMY KAMM-C°.A.G..GARANTIRT. Een Hannoveraanse kam? In Hannover vind je nu nog bedrijven, die in deze branche actief zijn: Jäger Gummi und Kunststoff, Gummi Hansen, ...

⁸ 8ste compagnie.

⁹ Omcirkelde kroon, waarboven GOTT MIT UNS staat. Eronder prijkt een lauriertak.

Fig. 9 Collage van vondsten 004 1 kam, 2 tentzeilringen, 3 gesp, 4 bodem lichtkogel, 5 tentzeilknoop, 6 potlood, 7 knoopsgat (bretel), 8 beschermkapje potlood, 9 epaulet, 10 laderfragment, 11 dubbele klinknagel (kogeltas).

Ernaast kwam een quasi onverstoord bijzetting aan het licht. In een rechthoekige kuil was een Duitse gesneuvelde intentioneel begraven (fig. 10). Z'n handen waren met de vingers verstrengeld -biddend!- op z'n bekken gelegd. Ook hij droeg een soldatenring -aluminium, gegoten-. De knop is versierd met een hartje. Aan weerszijden ervan is een bloem gegraveerd (fig. 11). Van het uniform zijn verschillende onderdelen gevonden zoals een gesp met dubbele angel om de broek in te snoeren, onderdelen van een bretel, een kraagknoop van een *Gefreiter* (korporaal), waarop de adelaar van het Pruisisch regiment voorkomt, een fragment van een epaulet, waarop een knoop met cijfer 9¹⁰ prijkt, uniformknopen met kroon, stukjes karton met koperen revetten, zijhaken en een zilverkleurig, geweven lint. Het valt niet uit te maken of hij halfhoge schoenen, dan wel bottines droeg. Op de binnenzool, boven de hiel was het cijfer 15 aangebracht (fig. 12).

¹⁰ 9de compagnie.

Fig. 10 Bijzetting van een Duitse korporaal. Detail: handen en een soldatenring.

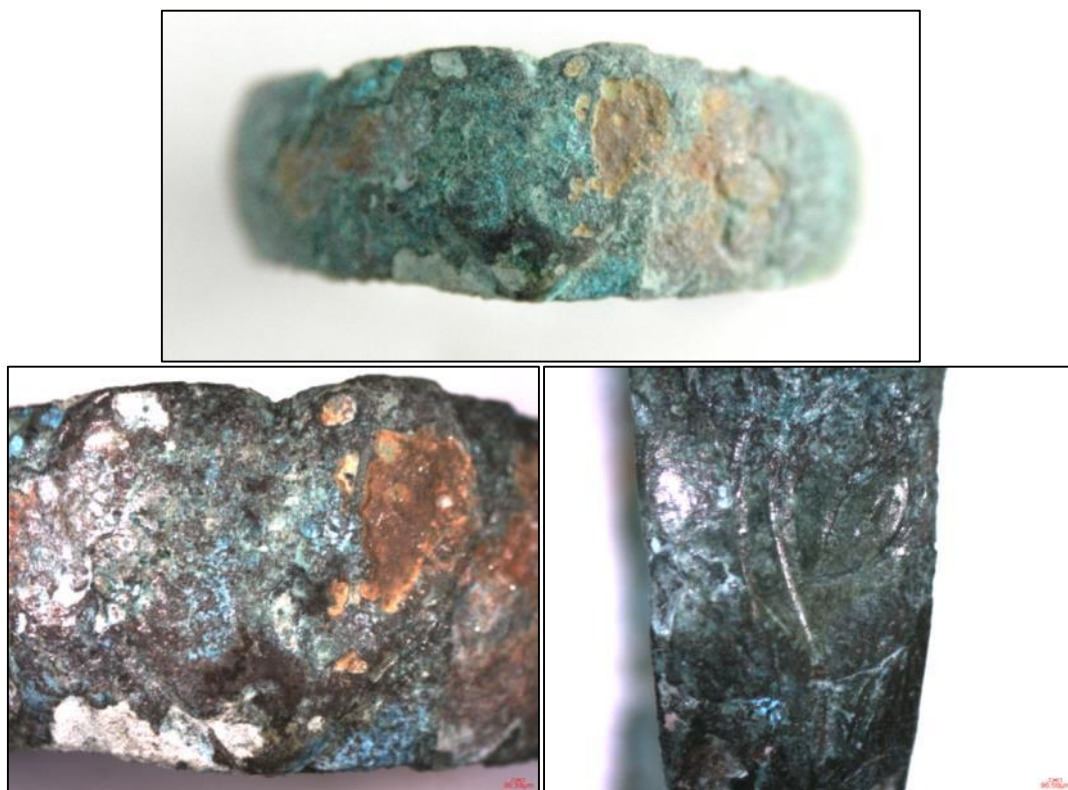

Fig. 11 Soldatenring (hartje, bloemen)

Fig. 12 Collage van vondsten 007

1 Geweven lint, 2 soldatenring, 3 zijhaken, 4 schoen of bottine, 5 knopen *Feldrock*, 6 knopen, 7 revet (kogeltas), 8 epaulet, 9 spangesp (broek), 10 fragment bretel.

Het antropologisch onderzoek geeft aan dat het om een jonge, volwassene van 20 à 25 jaar gaat, die 1,69 m groot was. Hij kwam om door geweervuur. In z'n bovenste lendenwervel¹¹ stak nog een Britse kogel (fig. 13).

Fig. 13 Kogel in een wervel

Twee *Stahl*helmen M1916 met onvolledige schedel waren door de politie uit voorzorg al eerder meegenomen, maar konden achteraf toch nog geïnventariseerd en bestudeerd worden (fig. 14). Eén ervan is hoogstwaarschijnlijk in verband te brengen met de hoger vermelde botresten. Een helm vertoont een verbreding aan de ventilatiebout. In het antropologisch onderzoek van een van de kaakbeenderen valt de vulling van een maaltand¹² op (fig. 15).

¹¹ 1st lumbar vertebra.

¹² Left mandibular second molar.

Fig. 14 *Stahlhelm 002*

Fig. 15 Vulling van een maaltand. De achterliggende tand heeft zich niet volledig kunnen ontwikkelen.

Voor de eerste maal zijn archeologische bewijzen voor soldatenringen gevonden. Meteen twee! In de literatuur zijn ze nochtans welbekend bij Belgen en Fransen¹³. Nu dus ook bij de Duitsers.

Er waren gewone ringen , maar ook knopringen. De knop kon versierd zijn met inlegwerk (driekleur, leeuwte, ...) of ze werden gegraveerd (letters, cijfers, hartje, ...). Ze konden gegoten zijn met gesmolten aluminium van gamellen, zeppelinfragmenten, bodems van granaten, ... gesneden uit bepaald beendermateriaal of geklopt uit een stukje koper zoals een muntstuk van 10 Franse centiem. Ook klokken zouden niet veilig geweest zijn! Ze

¹³ X 1984, 140-142 (Over klokkeringen en soldatenringen); Saunders 2004, 25; Gysel 2012, 69.

werden gezonden naar geliefden of verkocht als bijverdienste. Waarom men ringen maakte kan ook veel andere redenen gehad hebben. Bijgeloof ..., geluksbrenger, de symboliek, waaruit bevestiging, vriendschap, trouw, ... spreekt.

Als losse vondsten kunnen nog een standaard loopgravenschop, een bajonet (Model 1898/05 nA Butcher met ijzeren schede 1915), een fragment van een schoen, een fragment van het sluitriempje van een veldfles, een Mauser-kolfplaat, ... Enkele Franse zinken knopen¹⁴ en een Britse gesp (PO 8 webbing) vormen de uitzonderingen (fig. 16).

Fig. 16 Collage van vondsten 002?, 008
1 bajonet, 2 zinken knopen (?), 3 zijhaak, 4 schoenresten.

Nadat de sleuf voor de waterleidingbuis gegraven was, kon in het profiel een doorsnede van een loopgraaf geregistreerd worden nl. van de Meisengasse, een verbindingloopgraaf. Omdat niet precies uit te maken viel onder welke hoek de loopgraaf aangesneden is¹⁵, kan de breedte ervan alleen maar benaderend bepaald worden. Zowel de breedte als de diepte komen zo op ongeveer 1 m. Op de loopgraaf sloot een aanbouw aan, waarbij op de bodem nog een plank bewaard was. Naast houtresten in de vulling, wijst de scherpe aflijning van de sporen erop dat ze beschoeid waren en na de oorlog ontmanteld (fig. 17).

¹⁴ Voorzijde: EQUIPEMENTS MILITAIRES, achterzijde: SOLIDITE GARANTIE;

¹⁵ De verstoring aan de andere zijde van de sleuf verhinderde elke opname.

Fig. 17 Collage van vondsten 011 1 epaulet, 2 gasmaskerglas, 3 *Stahlhelm*, 4 bajonet Ersatz, 5 schoen, 6 lederen bajonethouder, 7 bajonet Butcher (zaagblad), 8 uniformresten, 9 knopen, 10 kraagknoop (sergeant – Sachsenregiment), 11 bajonet Butcher, 12 klinknagels, 13 fragment Mausegeweer, 14 tentzeilknopen.

Een volgende, volledig verstoorde context (011) trok nog even onze aandacht. Het menselijk botmateriaal bestond uit wervels, ribben, een onderkaak, een schouder, onderbenen en een schedel¹⁶. Daarnaast werden fragmenten van schoenen, knopen met kroontjes, een gesp met kroon, onderdelen van steelhandgranaten, een fragment van een bruine kous, een fragment van een bajonetschede, een gordelfragment, fragmenten van legertassen, riempjes allerhande, een MG08 munitieriem, een bajonet (Ersatz M. 1916 n° 3), een bajonet (M.1898/05) met zaagtandprofiel op de rug, een kraagknoop van een sergeant uit het Saksisch regiment, een glas van een gasmasker, fragmenten van een Gewehr 98¹⁷, een bajonet (M. 1898/05 Butcher), een fragment van een *Stahlhelm* en ... een fragment van een Lee Enfield Mk III, fragmenten van een PO 8 webbing met een gesp en een gordelfragment ingezameld (fig. 17). De vele hulzen uit 1917 en kogels van 1915 en 1916 geven aan dat deze context vermoedelijk met de 3de Slag te maken heeft.

In de buurt zijn ook aanwijzingen voor Lewis gun laders¹⁸ opgedoken o.a. een gedeelte van een lader met .303 patronen¹⁹. Ze konden evenwel niet meer precies gelokaliseerd worden (fig. 18). De hulzen en patronen wijzen opnieuw naar de 3de Slag.

Fig. 18 Collage van vondsten 012 Lewis gun laders en drukknop van de draagzak.

¹⁶ Hier was enkel een vluchtige blik mogelijk.

¹⁷ Geproduceerd van 1900 tot 1915.

¹⁸ Cirkelvormige magazijnhouders voor een licht machinegeweer.

¹⁹ Een lader kon 24 patronen bevatten.

Op 26 februari werd een volgende vondst gemeld. Bij het graven van de sleuf was een bomtrechter aangesneden, waarin zowel menselijke resten²⁰, als divers ander materiaal werd aangetroffen (fig. 6,5 en 19). Op dat materiaal valt alleszins al een naam op. Op een gordel is namelijk Meircke te lezen. Daarnaast zijn diverse uitrustingsstukken aanwezig; knopen met kroontjes, stukjes karton, een bajonet (M. 1898/05 Butcher) met een restant van de schede, de koolstoffilter van een gasmasker, fragmenten van een *Stahlhelm*, fragment van een munitiezak 09 met 7 clips 7.92, fragment van een lederen laars (stempel U830), riempjes van kogeltassen, een riemfragment waarop het cijfer 95 voorkomt en waaraan nog een gesp (GOTT MIT UNS en kroon) en een kogeltas hangen, een bajonet- en loopgravenschede, andere kogeltassen en GOTT MIT UNS gespen, een opvouwbare lepel en vork, een riemtonghaak, maar ook fragmenten van een Lewis gun patroonhouder en een koperen gesp van een Franse Millsgordel²¹. Op de lederen schede van een loopgravenschop TRVII staat de naam van fabrikant JOSEF HOCHSTEIN HERDECKE 1916 (fig. 20). Hulzen en patronen wijzen opnieuw op residu van de 3de Slag.

Fig. 19 De bomtrechter in onderzoek.

²⁰ Onmiddellijk door de politie opgehaald en dan ook niet antropologisch gescreend.

²¹ Dit heeft geen uitstaans met de Britse Mills handgranaat.

Fig. 20 Collage van vondsten 013

1 gordelfragment, 2 bajonet, 3 *Stahlhelm*fragmenten, 4 kogeltas, 5 koolstoffilter, 6 knopen, 7 onderdeel trekker Mauser, 8 vouwset van lepel en vork, 9 hoes loopgravenschop, 10 bajonethouder, 11 kogeltas aan een gordel, 12 laarsfragmenten, 13 Lewis gun lader, 14 gesp Franse Millsgordel.

Dichter naar de Wulvestraat toe werd op 26 februari nog een andere loopgraaf aangesneden en geregistreerd. Eigenlijk is het niet meer dan een greppel, die 1,7 m breed en diep was (fig. 6,6 en 21). De duidelijke erosie wijst erop dat de structuur lang open gebleven is en misschien dan ook uit het begin van de oorlog dateert.

Fig. 21 Doorsnede van een bomtrechter en een loopgraaf (rechts).

Aan de overkant van de Wulvestraat is een concentratie Frans materiaal aangetroffen²². De collectie bestaat uit koperen uniformknopen, een ijzeren knoop, kaarsen, een geldbeursje²³, een koperen munt (10 cent?), een stukje rode stof van de kraag, waarop het getal 68 (zwarte cijfers)²⁴ voorkomt, een fragment van een scheerborstel²⁵, een fragment van een gesp²⁶, een fragment van een epaulet met knoop, een zakmes (koper en hout), een gordel met dubbele gesp, een fragment van een bajonetschede (Lebel), kogeltassen model 1988, een kogeltas model 1988, waarbij op de sluitklep 28°... en 1u... te lezen staat en een lederen draagbretel met koperen haak voor een kogeltas (fig.2 en 22). De begeleidende kogels en hulzen zijn tussen 1906 en 1909 vervaardigd. Dit is duidelijk een context uit het begin van de oorlog, toen deze omgeving nog tot de Franse sector behoorde.

Door een wandelaar zijn op 6 maart in het kader van dezelfde werken in Geluveld-Tuinwijk andere vondsten gemeld (fig.23). De politie is ter plaatse geweest en heeft alles meegenomen. Het zou gaan om kogels, gespen, de hiel van een schoen, een knoop, uniformstof, een schedel en allerlei menselijk bot, ...

²² Materiaal bezorgd door Rudy Vanderdonck. Waarvoor dank.

²³ Inhoud: 2 Franse zilveren munten van 5 francs (1873 en ?), 1 Franse zilveren munt van 1 franc (1911), 1 Belgische koperen munt van 25 centiemen, 3 koperen munten en een scapulier op een zilveren munt, waarop MAR... te lezen is.

²⁴ 68ste regiment.

²⁵ Het handvat is een zink-lood legering.

²⁶ O F. ID ENTREPRISES CIVILES

Fig. 22 Collage van vondsten 015 1-4 geldbeugel en muntjes, 5 nummer op de kraag, 6 zakmes, 7 gordelfragment (kogeltas), 8 kogeltas, 9 gordelfragmenten, 10 fragment bajonethouder, 11 scheerborstel, 12 fragmenten van uitrustingsstukken, 13 kogeltas.

Fig. 23 Geluveld-Tuinwijk.

5 Besluit

Bij deze vondstmelding zijn zowel menselijke resten als interessante vondstenconcentraties geborgen.

Het vermoeden dat de bunker van Cryer Farm een hospitaalbunker was, wordt bevestigd door de vondst van menselijke resten, waaronder het veldgraf van een Duitse korporaal.

Er zijn ook indicaties voor het prille begin van de oorlog en de Franse aanwezigheid aldaar, maar ook van de hevige strijd, die hier geleverd is bij het begin van de 3de Slag bij Ieper.

6 Geraadpleegde literatuur

DECOODT H. 2007: De sporen van “den grooten oorlog”, *Monumenten, Landschappen & Archeologie*, 26/1, 4-36.

DEWILDE M. & WYFFELS F 2012: Proefsleuvenonderzoek in het Drieblotenbos (Meenseweg, Zillebeke-Ieper, *De sporen van de ‘grootte’ oorlog archeologisch onderzocht*, onuitgegeven rapport.

GYSEL A. 2012: *Dokter Lievens Dagboek van een arts in de loopgraven van WO I*, Tielt.

QUINTELIER K. 2013: Report on the Human Remains of the German soldiers from the Wulvestraat, Geluveld (Zonnebeke), onuitgegeven rapport.

SAUNDERS N. J. (met medewerking van DENDOOVEN D.) 2004: *Loopgravenkunst. Een kennismaking aan de hand van de collecties van het In Flanders Fields Museum*, Ieper.

VANCOILLIE J. 2002: Halfweg Menin Road en Ypernstrasse. Gheluvelt 1914-1918, *Association for Battlefield Archaeology in Flanders, Studies 3*, Voormezele.

X 1984: *Huldeboek André Bonnez*, Heembibliotheek "Bachten De Kupe", 23.

